

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПРОГРАМНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УКРАЇНІ

Мета полягає в характеристиці провідних тенденцій програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в Україні на початку XXI століття, визначених крізь призму актуальних питань сучасного розвитку дошкільної освіти.

Відповідно до мети визначено наступні **завдання**:

- розкрити ключові поняття дослідження «тенденція»;
- проаналізувати та узагальнити погляди вчених на основні тенденції розвитку освіти в Україні;
- окреслити сучасні тенденції програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в Україні на початку XXI століття.

Виклад основного матеріалу. Для з'ясування шляхів подальшого розвитку програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку необхідно охарактеризувати тенденції, що знайшли відображення у дошкільній освіті у другій половині XX – початку XXI століття та позначаються на програмно-методичному забезпеченні ігрової діяльності дітей дошкільного віку.

Розкриємо насамперед ключове поняття дослідження - «тенденція». *Тенденція* (від латинської «*tendo*»- направляю) у філософському словнику розглядається як напрям, у котрому відбувається розвиток (суспільства, економіки, держави і тощо) думки чи ідеї, здійснювання закону за внутрішньо притаманною йому логікою руху. В суспільстві реалізація закону відбувається не в «чистому вигляді», а визначається внутрішніми і зовнішніми умовами, що спроможні прискорити, уповільнити або взагалі припинити дію закону. В об'єктивній дійсності діє не один закон, а сукупність взаємопов'язаних за змістом законів, що забезпечують стійку тривалу тенденцію руху системи. «К.

Маркс наголошує таким чином, що закон діє тільки як тенденція, вплив якої виразно виступає тільки за певних обставин і на протязі тривалих періодів часу» [9, 500].

Під «тенденціями» в контексті сучасних методологічних підходів до порівняльно-педагогічних досліджень розуміють спрямованість руху та якісні зміни, що відбуваються під час цього руху [4]. Отже, тенденції розвитку освіти потрактовують як напрями її еволюції, що зумовлені впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників.

В. Кремень у праці «Філософія освіти XXI століття» окреслив основні, що зародилися в останні десятиліття, які розвиватимуться протягом XXI століття і впливатимуть буквально на всі сфери життєдіяльності особистості й суспільства, загальноцивілізаційні тенденції: *глобалізація суспільного розвитку*, яка характеризується такими основними рисами:

- зближенням націй, народів, держав, суспільних відносин у різних країнах світу;
- створення спільного економічного поля, інформаційного простору тощо;
- значною залежністю прогресу кожної країни від здатності спілкуватися зі світом;
- об'єктивною неможливістю країни, чії суспільні відносини неадекватні відносини більшості країн світу, успішно розвиватися, що унеможливило тривале існування;
- поділом світу на протилежні соціально-економічні системи;
- небувалим раніше загостренням конкуренції між державами, у вир якої потрапляють крім економічної й інші сфери, що надає процесу глобальних масштабів;
- зміною сутності держави, що змушена передавати частину традиційних функцій об'єднаних держав континентального характеру чи загальносвітового.

Усе це, помножене на зрослі технічні можливості вчинення терористичних акцій, призводить до зростання технічної ймовірності самознищення людства; перехід людства від *індустріальних до науково-інформаційних технологій*, що, на відміну від індустріального виробництва значною мірою базується не на матеріальній, а на інтелектуальній власності, на знаннях як субстанції виробництва і визначається рівнем людського розвитку в країні, станом національного потенціалу нації. Суспільство стає більш людиноцентристським. Індивідуальний розвиток особистості за таких умов стає, з одного боку, основним показником прогресу, а з другого – головною передумовою дальшого розвитку суспільства. Ось чому найпріоритетнішими сферами XXI стають наука як сфера, що продукує нові знання, та освіта як сфера, що олюднює знання і насамперед забезпечує індивідуальний розвиток особистості. І тільки та країна, яка спрямована забезпечити пріоритетний розвиток цих сфер, зможе претендувати на гідне місце у світовому співтоваристві, бути конкурентоспроможною [3, 7-8].

У компаративній педагогіці визначені теоретико-методологічні аспекти. Теоретичне обґрунтування тенденцій базується на тому, що розвиток освітньої системи здійснюється у напрямках, які забезпечують поліпшення виконання нею своїх функцій дошкільної освіти [7, 70].

За дослідженнями А.А. Сбруєвої згідно з теорією функціональних систем останні йдуть на будь-які удосконалення, перебудови, збурення заради реалізації свого призначення. Тому тенденції освіти щонайперше зумовлюються її функціями, реалізація яких може мати сприятливі або несприятливі зовнішні соціально-культурні умови. Знання тенденцій в освіті дає основу для її прогнозування і доцільного оновлення, підвищення рівня цілісності, системного управління нею, подолання емпіризму в педагогічній науці і практиці. Адже « у розбудові національної освітньої системи в Україні необхідні науково вивірені підходи, позиції, що визначали б сутність і стратегічні напрями реалізації поставленого завдання». У зв'язку із цим роль

прогнозування безперервно зростає, оскільки воно «становить якісно новий механізм самозбереження людства, нову форму випереджаючого відображення» А.А. Сбруєва, аналізуючи тенденції сучасної вищої освіти, одночасно вказує на протиріччя, які виникають в освітніх системах: між глобальними і локальними проблемами, між традиціями і модернізмом, між конкуренцією у досягненні успіхів і прагненням до рівності можливостей в освітній сфері тощо [7,163].

Питання про виявлення тенденцій в освітній сфері стає дедалі актуальнішим. У наукових розвідках О.В. Глузмана, В.І. Лугового [5], Л.П. Пуховської [6] проаналізовано та узагальнено загальнопланетарні та специфічно-регіональні тенденції розвитку педагогічної освіти (стосуються і Західної Європи), глобальні тенденції (мегатенденції) та підпорядковані ним субтенденції, які в свою чергу поділяються на сукупності ще менш загальних тенденцій. Така ієрархія понять ґрунтується на системному вивченні освіти.

Б.Л. Вульфсон в своїх працях розкриває провідні тенденції розвитку системи дошкільної освіти до яких належать: загальне розширення мережі дошкільних закладів; пріоритетне створення повноцінних дошкільних навчальних закладів, що ставлять за мету як турботу про повноцінне харчування, догляд за здоров'ям дітей, та їх різнобічний розвиток, підготовку до школи, психологічну адаптацію до умов подальшого навчання; розвиток системи психолого-педагогічного консультування майбутніх та молодих батьків [2].

Аналіз досліджень Т.М. Степанової зумовив висновок про те, що під «тенденціями» науковець розуміє нові напрями і спрямованості її розвитку, прогресивні, інноваційні ідеї і прагнення її подальшого реформування й модернізації відповідного до нових соціокультурних і економічних умов освітнього простору [8, 379]. У контексті нашого дослідження цінними є виокремлені Т.М. Степановою тенденції, що окреслюють стратегію подальшого розвитку й трансформації змісту передшкільної освіти у

сучасному освітньому просторі. Виклики XXI століття та цивілізаційні зміни, що сьогодні відбуваються, вимагають окреслення нових завдань та визначення перспективних тенденцій модернізації і подальших трансформацій насамперед загального змісту освіти. Автор виділяє провідні тенденції оновлення світового освітнього простору:

- значне поширення нововведень за умов збереження національних традицій, що склалися, та національної ідентичності країн і регіонів [8, 379].

Відповідно до означених актуальних напрямів розбудови системи дошкільної освіти на найближчу перспективу, які окреслені в Білій книзі національної освіти України (підвищення на державному рівні статусу працівників дошкільної освіти;

- неухильне виконання законодавства щодо забезпечення, дітям рівного доступу до дошкільної освіти;

- відновлення функціонування груп для дітей 7-го року життя, які не вступили до школи, а продовжують відвідувати дошкільний заклад;

- запровадження механізму фінансування педагогічних працівників на придбання науково-методичної літератури для підвищення свого професійного рівня;

- створення для дітей дошкільного віку іграшок та ігор нового покоління;

- розроблення варіативної складової змісту дошкільної освіти, що відкриває широкі можливості для створення регіональних та авторських програм [1, 90], автором визначено провідні тенденції модернізації і подальших трансформацій змісту передшкільної освіти як проміжної ланки між дошкільною і початковою освітою. Серед найбільш головних і перспективних тенденцій визначено такі:

- стандартизація змісту передшкільної освіти;

- орієнтація змісту передшкільної освіти на реалізацію принципу дитиноцентризму;

- орієнтація на компетентнісну парадигму передшкільної освіти;

- всеохопленість дітей передшкільного віку їх перебуванням у навчальних закладах різного типу: варіативність програм та методик передшкільної освіти [8, 382].

Таким чином, на основі аналізу наукових досліджень Б.Л. Вульфсона, О.В. Глузмана, В.Г. Кременя, О.І. Локшиної, В.І. Лугового, Л.П. Пуховської, А.А. Сбруєвої, Т.М. Степанової, нами було уточнено сутність поняття «тенденції програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку». Під «тенденціями програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку» розуміємо освітній напрям, зокрема дошкільну освіту, у якому відбувається створення, удосконалення, оновлення та трансформація програм, методичного забезпечення ігрової діяльності та іграшок, які зумовлені змінами в освіті (зовнішніми і внутрішніми).

Інтенсивного розвитку програмно-методичне забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку за роки незалежності набуло завдяки розбудові законодавчо-правих документів інноваційного характеру, зокрема визначальними були ухвалення Конституції України (1996), Закону України «Про освіту» (1991), Закону України «Про дошкільну освіту» (2001).

Важливими для подальшого розвитку методологічних засад функціонування системи дошкільної освіти стало прийняття нормативних документів стратегічного значення: «Державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття), Базового компоненту дошкільної освіти (1998), Базового компоненту дошкільної освіти в Україні (нова редакція)(2012) та Національної доктрини розвитку освіти (2002).

На основі аналізу наукових досліджень та програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в Україні на початку ХХІ століття охарактеризуємо і виокремимо сучасні тенденції програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності на Україні на початку ХХІ століття. Сучасними тенденціями програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в Україні на початку ХХІ століття є:

- деполітизація і набуття національного і регіонального характеру програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку;
- диференційований та інтегрований підхід до структурування програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку;
- трансформація виховання і навчання дітей дошкільного віку на компетентнісних засадах;
- домінантність особистісно-орієнтованого підходу щодо програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку;
- реалізація педагогічного супроводу ігрової діяльності дітей дошкільного віку на суб'єкт-суб'єктних засадах.

Для сучасних тенденцій програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку в Україні на початку XXI століття характерні динамічність, інтегративність, демократичність тенденцій дошкільної освіти. Враховуючи дані характеристики тенденцій досліджуваного періоду вважаємо, за необхідне вказати на те, що вони мають проєктивний характер. Тенденції визначають напрям програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку не лише в окреслений період (початок XXI ст.), але визначають подальші перспективи дошкільної освіти в Україні: реформація змісту навчання; корекція спрямованості навчального процесу; трансформація сфери знань, особистісно орієнтованої педагогічної системи; органічна адаптованість особистості до життя у світі багатоманітних зв'язків; інноваційний характер освіти; інноваційні педагогічні технології, розвитку й поглиблення риторичного виміру в освіті [3].

Висновки. Виділення сучасних тенденцій проблеми є важливим моментом в історико-педагогічному дослідженні. Аналіз наукових досліджень та програмно-методичного забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку досліджуваного періоду засвідчив, що програмно-методичне

забезпечення ігрової діяльності дітей дошкільного віку є категорією динамічною; воно перебуває у постійному розвитку, який пов'язаний з програмами, методичним забезпеченням з ігрової діяльності, в якому виокремлено сучасні та перспективні стратегічні тенденції демократичної системи освіти, зокрема дошкільної, оновлення програм, впровадження інноваційних педагогічних технологій у методичне забезпечення.

Література

1. Біла книга національної освіти України / За ред. В.Г. Кременя. – К.: ТОВ «Інформаційні системи». 2010. – 342 с.
2. Вульффон Б.Л. Стратегія розвитку образования на Западе на пороге XXI века / Б.Л. Вульффон – М.: Изд-во «УРАО», 1999. – 208 с.
3. Кремень В.Г. Філософія освіти XXI століття / Василь Кремень // Педагогіка і психологія. – 2003. -№1 – С.7-8
4. Локшина О.Г. Тенденції розвитку змісту шкільної освіти в країнах Європейського Союзу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д. пед. н.: 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Олена Ігорівна Локшина.- Київ – 2011 – 40 с.
5. Луговий В.І. Тенденції розвитку педагогічної освіти в Україні: (теоретико-методологічний аспект): дис. ... д. пед. н: 13.00.01 / Луговий Володимир Іларіонович. – Київ, 1995. - 429 с.
6. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі в кінці XX століття: дис. ... д. пед. н.: 13.00.04 / Пуховська Людмила Прокопівна. – Київ, 1998. - 354 с.
7. Сбруєва А.А. Порівняльна педагогіка / Аліна Анатоліївна Сбруєва. – [навчальний посібник]. – Суми: Редакційно-видавничий відділ СДПУ, 1999. – 300 с.

8. Степанова Т.М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець XIX-XX століття): [монографія] / Т. М. Степанова. – К.: Видавничий Дім «Слово», 2011. - 424 с.

9. Філософський словник / [за редакцією М.М. Розенталя, П.Ф. Юдіна.] - К.: Політична література України, 1964. – 500 с.